

De aard van Mozes

Een heel bekende uitspraak over Mozes staat in Numeri 12 vers 3. Daar beschuldigen Aäron en Mirjam hem van arrogant gedrag, waarna de schrijver zegt dat Mozes het tegenovergestelde was: de man Mozes was de nederigste mens op aarde.

Voor hen die de opvatting huldigen dat Mozes de ‘vijf boeken van Mozes’ zelf geschreven heeft, is dit een struikelblok. Als Mozes inderdaad zo nederig was, zou hij daar dan zo openlijk voor uitkomen? Velen denken dan ook dat dit vers door een latere bewerker is toegevoegd.

Waar het mij hier om gaat is het woord ‘anav’, dat wel vertaald wordt met ‘nederig’, ‘geduldig’, ‘zachtmoedig’, ‘deemoedig’, ‘ootmoedig’, ‘bescheiden’, ‘onzelfzuchtig’. De oudst bekende vertalingen zoals de Septuaginta en Vulgata vertalen het woord als ‘zeer zachtmoedig’ (‘praus sfodra’, respectievelijk ‘mitissimus’).

Toch zijn er enkelen, zoals Jobsen, die hier als kanttekening bij hebben dat dit woord ‘anav’ in eerste instantie ‘integriteit’ betekent.

Luther ging nog iets verder door te vertalen ‘geplagt’ (geplaagd).

Bij nazoeken in Tenach blijkt het woord ‘anav’ vooral voor te komen in het psalmboek (Psalm 9:13, 10:12 en 17, 22:27, 34:3, 147:6 en 149:4). De betekenis is daar steeds ‘gekweld’, ‘op de proef gesteld’, ‘ellendig’. Maar in Numeri 12:3 wordt het vrijwel altijd met een equivalent van ‘zachtmoedig’ vertaald.

Prof. Gispén wijst er op dat het wel vreemd gesteld is met de zachtmoedigheid van Mozes. Mozes kon heftig uitvallen zoals blijkt uit Exodus 2:12 waar hij een Egyptenaar doodslaat. En in Exodus 32:19 verbrijzelt hij de twee stenen platen die door God zelf beschreven waren. En in het volgende vers verpulvert hij het gouden kalf en in vers 27 geeft hij de Leviëten opdracht een slachting aan te richten onder het volk. En wat te denken van het slaan op de rots terwijl God hem gezegd had te spreken tot de rots?

Kortom, dat Mozes de meest zachtmoedige mens op aarde was lijkt in strijd met wat verder over hem geschreven staat. Het woord ‘anav’ betekent dan ook helemaal niet ‘zachtmoedig’, maar ‘gekweld’, ‘gebukt gaand’, ‘belast’. Dat Mozes ook wel ‘zachtmoedig’ en ‘geduldig’ kon zijn, zoals hij in Exodus 18 liet zien, zal hij tijdens zijn veertig jaar als herder eigen hebben gemaakt.

Lukas de Grootte, Februari 2024